

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет природокористування
Факультет механіки, енергетики та інформаційних технологій
Кафедра машинобудування

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з НВР

_____ Віталій БОЯРЧУК

«_____» _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Матеріалознавство і ТКМ

спеціальність 208 «Агроінженерія»

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Робоча програма навчальної дисципліни **”Матеріалознавство і ТКМ”** для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП **«Агроінженерія»** спеціальності **208 «Агроінженерія»**

Розробник: ***Руслан ГУМЕНЮК, к.т.н., доцент***

Рецензент: _____

_____ (підпис) (ім'я та прізвище)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри ***машинобудування***

Протокол №__ від _____ 2024 року

Завідувач кафедри машинобудування

_____ (***Віталій ВЛАСОВЕЦЬ***)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено на засіданні методичної комісії **факультету механіки, енергетики та інформаційних технологій**

Протокол від “__” _____ 2024 року №__

Голова методичної комісії **факультету механіки, енергетики та інформаційних технологій**

_____ (***Степан КОВАЛИШИН***)
(підпис) (ім'я та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти: перший бакалаврський рівень

Галузь знань 20 Аграрні науки і продовольство

(шифр і назва)

Спеціальність 208 «Агроінженерія»

(шифр і назва)

Характеристика навчальної дисципліни:

Нормативна

Кількість кредитів 4

Загальна кількість годин – 120

Вид контролю: екзамен

Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 3

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 53,8

для заочної форми навчання – 20,0

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні поняття про метали та методи їх отримання

1.1. Загальні поняття про метали

1.2. Атомна будова металів. Металевий зв'язок, кристалічні ґратки

1.3. Алотропія, анізотропія та ізотропія в кристалах і металах, дефекти кристалічної будови металів

1.4. Методи отримання металів з природної сировини. Процес кристалізації металів. Кристалічно дендритна будова злитка

1.5. Властивості металевих матеріалів і методи їх дослідження

Тема 2. Металеві сплави

2.1. Види сплавів. Правило фаз

2.2. Діаграма стану сплавів. Методи побудови. Правило відрізків..

2.3. Перетворення в сплавах з повною нерозчинністю та з повною розчинністю компонентів. Ліквіація в сплавах

2.4. Перетворення в сплавах з частковою розчинністю компонентів та з утворенням стійкої хімічної сполуки

2.5. Зв'язок між типом діаграми стану сплавів та їх властивостями за М.С.Курнаковим

Тема 3. Залізобуглецеві сплави

3.1. Виробництво залізобуглецевих сплавів. Відновлення заліза з руд у доменній печі. Способи виробництва сталі. Пряме відновлення заліза з руди. Способи виготовлення високоякісних сталей

3.2. Залізо, вуглець та їх взаємодія. Діаграми стану сплавів залізо-цементит та залізо-вуглець. Фазовий та структурний склад сплавів

3.3. Вуглецеві сталі. Вплив вуглецю та постійних домішок на властивості сталей. Класифікація та маркірування сталей і їх застосування

3.4. Машинобудівні чавуни. Білі чавуни. Процеси графітизації в чавунах. Вплив домішок та умов кристалізації на структуру і властивості чавуну. Класифікація, маркірування та застосування чавунів

Тема 4. Леговані сталі

4.1. Вплив легуючих елементів на критичні точки, структуру і властивості сталей та на створення карбідної фази

4.2. Класифікація та маркірування легованих сталей

4.3. Конструкційні сталі

4.4. Інструментальні сталі

4.5. Сталі і сплави з особливими властивостями

Тема 5. Кольорові метали та їх сплави

5.1. Мідь: властивості, маркірування та використання. Суть процесу отримання міді з руд. Вплив домішок на властивості, рафінування міді

5.2. Сплави міді. Склад, структура, властивості, маркірування та використання латуней і бронз

5.3. Алюміній: властивості, маркірування та використання. Технологічні процеси виробництва алюмінію

5.4. Сплави алюмінію. Склад, структура, властивості, маркірування та застосування силумінів, дуралюмінів, високоміцних і жаростійких сплавів

5.5. Магній і титан та їх сплави: властивості, маркірування і використання. Технологічні схеми виробництва магнію і титану

5.6. Цинк, свинець, олово та їх сплави – припої. Тверді припої. Легкоплавкі сплави

5.7. Антифрикційні сплави. Шаруваті підшипники ковзання

Тема 6. Способи зміцнення металів і сплавів

6.1. Пластична деформація та рекристалізація. Реальна міцність металів

6.2. Основи теорії термічної обробки металів і сплавів

6.3. Визначення і класифікації

6.4. Термічна обробка сплавів, що не пов'язується з фазовими перетвореннями у твердому стані

6.5. Термічна обробка сплавів зі змінною розчинністю компонентів у твердому стані

6.6. Термічна обробка сплавів з евтектоїдним перетворенням

Тема 7. Технологія термічної обробки конструкційних сплавів

7.1. Відпалювання та нормалізація вуглецевих сталей і їх вплив на структуру і властивості

7.2. Гартування сталі та його різновидності. Дефекти деталей при гартуванні

7.3. Поверхнєве гартування сталі, його особливості і призначення

7.4. Відпуск сталі і його різновиди. Покращення сталі

7.5. Термомеханічна обробка сталі

7.6. Гартування і старіння дуралюмініу

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Рік підготовки <u>1</u> Семестр <u>1</u>						Рік підготовки <u>1</u> Семестр <u>2</u>					
Тема 1.	13	2		4		7	13	2	2			9
Тема 2	13	2		4		7	13	1	1			11
Тема 3.	13	2		4		7	13	1	1			11
Тема 4.	13	2		4		7	13	2	2			9
Тема 5.	13	2		4		7	13	1	1			11
Тема 6.	13	2		4		7	13	1	1			11
Тема 7.	12	2		4		6	12	2	2			8
Екзамен	30					30	30					30
Разом за семестр	120	14		28		78	120	10	10			100
Усього годин	120	14		28		78	120	10	10			100

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Визначення твердості металевих матеріалів	4
2.	Діаграма стану сплавів системи залізо-цементит	2
3.	Мікроструктура, властивості, маркірування та застосування вуглецевих сталей	4
4.	Мікроструктура, властивості, маркірування та застосування чавунів	4
5.	Кристалізація матеріалів і побудова діаграми стану подвійних сплавів методом термічного аналізу	2
6.	Термічна обробка вуглецевої сталі	2
7.	Термічна обробка дуралюміну.	2
8.	Виготовлення деталей ливарним способом	4
9.	Виготовлення деталей методом листового штампування	4

5. Теми, винесені на самостійне вивчення

№ з/п	Назва теми
1.	Антифрикційні сплави. Шаруваті підшипники ковзання
2.	Зв'язок між типом діаграми стану сплавів та їх властивостями за М.С.Курнаковим
3	Вплив домішок та умов кристалізації на структуру і властивості чавуну
4	Сталі і сплави з особливими властивостями
5	Магній і титан та їх сплави
6	Перетворення при відпуску загартованої сталі
7	Перетворення аустеніту при різних ступенях
8	Дифузійна металізація (алітування, хромування, силіціювання)
	Разом

6. Методи навчання

1. Словесні методи (розповідь, пояснення, бесіда, лекція.)

2. Наочні методи

- ілюстрація (презентації, таблиці, моделі, муляжі, малюнки тощо),
 - демонстрування засобу демонстрування: навчальна телепередача або кіно-відеофільм чи його фрагмент; діюча модель, дослід; експеримент, спостереження та досліди в лабораторних умовах тощо,

3. Практичні методи: досліди, вправи, навчальна праця. Лабораторні та практичні роботи.

7. Методи контролю:

1. Усне опитування (фронтальне, індивідуальне, детальний аналіз відповідей студентів).

2. Письмова аудиторна та поза аудиторна перевірка(рішення задач і прикладів, виконання креслень, схем, підготовка різних відповідей, рефератів, контрольні роботи (з конкретних питань тощо),

3. Практична перевірка(проведення різних вимірів, здійснення складання, налагодження, розробка документації, виконання практичної роботи, аналіз виробничої інформації, рішення професійних завдань і т. д.

4. Стандартизований контроль (тести, контрольна робота).

Види контролю: Поточний контроль, іспит.

8. Результати навчання

У результаті засвоєння окремих тем із дисципліни «*Матеріалознавство і ТКМ*» здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти набувають знання, уміння та компетентності, що відповідають вимогам ОП «Агроінженерія» спеціальності **208 «Агроінженерія»**.

Індекс в матриці ОПП	Програмні компоненти
1	2
ЗК 2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК 7	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК 8	Здатність вчитися і бути сучасно навченим
ФК 3	Здатність використовувати основи механіки твердого тіла і рідини; матеріалознавства і міцності матеріалів для опанування будови, та теорії сільськогосподарської техніки
ПР 01	Володіти гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями; формулювати ідеї, концепції з метою використання у професійній діяльності
ПР 02	Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.
ПР 09	Виявляти, узагальнювати та вирішувати проблеми, що виникають у процесі професійної діяльності, та формувати у майбутнього фахівця почуття відповідальності за виконувану роботу

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота (разом 50 балів)										Підсумковий тест (екзамен)	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7				50 балів	100
7	7	7	7	7	7	8					

T1, T2 ... T12 – теми

10. Методичне забезпечення

1. Гуменюк Р., Березовецький С. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з

дисципліни «Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів». Частина I. (7 л.р.). Дубляни, 2023р. 54с.

2. Гуменюк Р., Березовецький С. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з дисципліни «Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів». Частина II. (7 л.р.). Дубляни, 2023р. 52с.

3. Гуменюк Р. Мікроструктура, властивості та застосування кольорових металів і сплавів. Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з дисципліни «Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів». Дубляни, 2023р. 12с.

11. Рекомендована література

Основна

1. Пахолук А.П. Основи матеріалознавства і конструкційні матеріали / А.П.Пахолук, О.А.Пахолук // Посібник для студентів інженерних спеціальностей ВНЗ. - Львів.: Світ, 2005. – 220с.

2. Пахолук А.П. Матеріалознавство і ТОМ / Методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт студентами ОС «Бакалавр» спеціальностей 133 «Галузеве машинобудування», 208 «Агроінженерія», 274 «Автомобільний транспорт» / Пахолук А.П., Гуменюк Р.В., Буртак В.В.– Львів, ЛНАУ 2017. – 54с.

3. Василенко І.І. Конструкційні та електричні матеріали: навч. посібник / І.І. Василенко, В.В. Широков, Ю.І. Василенко.– Л.: Магнолія, 2008. – 242 с.

Допоміжна

4. Говорун Т. П. Матеріалознавство та технологія матеріалів (у схемах і завданнях) : навч. посіб. / Т. П. Говорун, О. П. Гапонова, С. В. Марченко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 163 с.

5. Добрянський С.С., Малафєєв Ю.М., Пуховський Є.С. Проектування та виробництво заготовок. Підручник для студентів машинобудівних спеціальностей ВНЗ. / Під редакцією Коренькова В.М. – Київ: НТУУ «КПІ», 2014 – 353 с.

6. Залога В.О. Сучасні інструментальні матеріали у машинобудуванні: навчальний посібник / В.О. Залога, О.О. Залога, В.Д. Гончаров; за загальн. ред. В.О. Залоги. – Суми: Сумський державний університет, 2013. – 371 с.

7. Пахаренко В. Л. Матеріалознавство та технологія конструкційних матеріалів (металургія, ливарне виробництво): Навчальний посібник.-Рівне: НУВГП, 2009,- 179с.:іл.

8. Попович В.В. Технологія конструкційних матеріалів і матеріалознавство: практикум: навч. посібник / В.В. Попович, А.І. Кондир, Е.І. Плашков та ін.– Л.: Світ, 2009.– 552 с.

9. Пуховський Є.С., Малафєєв Ю.М. Проектування гнучких виробничих систем машинобудування. Навчальний посібник для студентів ВНЗ машинобудівних спеціальностей / Частина I / Під ред. Коренькова В.М. – К.: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2017. – 286 с.

10. Технологія конструкційних матеріалів : навч. посіб. / С. В. Марченко, О. П. Гапонова, Т. П. Говорун, Н. А. Харченко. – Суми : СумДУ, 2016. – 146 с

11. Технологічні основи машинобудування. [Електронний ресурс]: підручник для студ. спеціальностей 131 «Прикладна механіка», 133 «Галузеве машинобудування» / С.С. Добрянський, Ю.М. Малафєєв; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл: 13,4 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 379 с.

12. Куцова В.З. Леговані сталі та сплави з особливими властивостями. / Куцова В.З., Ковзель М.А., Носко О.А. // Підручник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2008. – 348 с.

13. Матеріалознавство: лабораторний практикум для студентів матеріалознавчих, машинобудівних та металургійних спеціальностей усіх рівнів освіти / за ред. проф. Соболя О.В. та доц. Павлюченка О.О. – Х. : НТУ «ХПІ», 2015. – 544 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Бібліотечно-інформаційні ресурси- книжковий фонд, періодика та фонди на електронних носіях бібліотеки ЛНУП, державних органів науково-технічної інформації, наукових, науково-технічних бібліотек та інших наукових бібліотек України.

1. <http://lnau.edu.ua/lnau/index.php/uk/f-s/mex/navplanmeh261015/6554-navplanain2021bak.html>

2. <https://moodle.lnup.edu.ua>

3. https://pidru4niki.com/92849/tehnika/vstup_presuvannya_poroshkovih_materiali

4. <https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>

5. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2020/04/28/7materialoznavstvo.pdf>